

شفافیت اطلاعات و خودکنترلی در نظام سلامت

انتشار اطلاعات پرداخت به پزشکان

گزارش

حسن بوذرجمهری

کتاب آبی مراقبت سلامت برای شفافیت قیمت

یکی از مشکلات بازار خصوصی سلامت، هزینه سنگین خرید خدمات است. از آنجایی که خدمات سلامت کالای بی‌کشش به شمار می‌آیند، ارائه‌دهندگان خدمات سلامت می‌توانند قیمت خدمات را تا جایی که می‌توانند افزایش دهند و مردم راهی به‌جز خرید خدمت ندارند. کشورها ساختارهای نظارتی پرهزینه‌ای برای کنترل این بازار ایجاد می‌کنند به‌عنوان مثال در آمریکا که خدمات سلامت مبتنی بر بازار آزاد ارائه می‌شوند، این وضعیت به مشکل بزرگی برای مردم این کشور تبدیل شده است؛ به همین دلیل شرکت‌های متعددی در آمریکا جهت شفافیت قیمت خدمات سلامت فعالیت می‌کنند و عمده این مجموعه‌ها با فروش اطلاعات سلامت به مردم، بقای خود را تضمین می‌کنند.

یکی از مهم‌ترین شرکت‌های آمریکایی در این زمینه Healthcare Blue Book نام دارد. «کتاب آبی مراقبت سلامت» شرکتی خصوصی در ایالات متحده آمریکاست که در سال ۲۰۰۸ جهت ایجاد شفافیت در قیمت خدمات سلامت و آگاهی مشتریان از هزینه‌ای که باید بابت خدمات بپردازند، تأسیس شد.

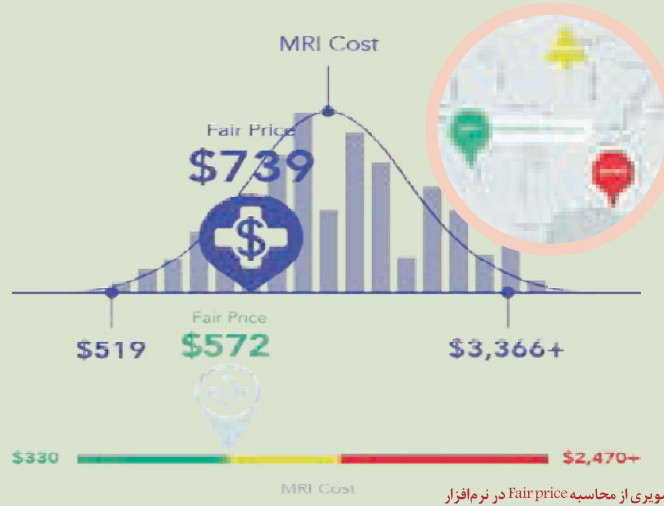
انگلستان؛ حفظ جان مردم با شفافیت در پیامدهای خدمات

در کشورهایی مانند انگلستان که ارائه خدمات ملی و دولتی است و مردم از لحاظ هزینه‌های سلامت دچار مشکل نیستند، شفافیت نظام سلامت توانسته در حیطه‌های دیگری مثر ثمر گردد. پس از رسوایی دهه ۱۹۹۰ بیمارستان بریستول انگلستان در پی نرخ مرگ‌ومیر بالای کودکان بر اثر جراحی قلب، تحقیق و تفحصی برای روشن شدن علل ریشه‌ای این اتفاق و ارائه راهکارهایی برای جلوگیری از وقوع دوباره‌ی آن‌ها انجام شد. نتیجه این تفحص که در سال ۲۰۰۱ منتشر شد شامل ۲۰۰ پیشنهاد برای NHS بود که یکی از ارکان مهم آن را نظارت بر عملکرد جراحان و دسترسی به اطلاعات مرگ‌ومیر آن‌ها تشکیل می‌داد. در سال ۲۰۰۵ و در پی اجرای کامل قانون «دسترسی آزاد به اطلاعات» در انگلستان، درخواستی برای انتشار نرخ مرگ‌ومیر جراحان قلب صورت گرفت و آمار آن توسط خبرگزاری گاردین منتشر شد.

هم‌اکنون دولت انگلستان اطلاعات پیامدهای خدمات خود را در قالب «داده باز» از طریق آدرسی اینترنتی در اختیار عموم مردم قرار داده است. نتیجه قابل توجه این شفافیت در حفظ جان انسان‌ها نمود پیدا کرد، طبق مطالعه‌ای توسط دکتر کاترین براون و همکاران در سال ۲۰۱۴، نرخ مرگ‌ومیر جراحی قلب «کودکان» از ۴/۳ درصد در سال ۲۰۰۰ به ۲/۶ درصد در سال‌های ۲۰۰۹ و ۲۰۱۰ تقلیل یافت. با وجودی که اصلاحات نظام سلامت انگلستان در زمینه جراحی قلب منحصر به شفافیت عملکرد جراحان نبوده است اما افراد بسیاری همچون دیوید کامرون، نخست‌وزیر انگلستان، مهم‌ترین علت این بهبود کیفیت و عملکرد را به شفافیت نسبت می‌دهند.

ارائه اطلاعات در وبسایت و نرم افزار گوشی هوشمند

این شرکت که امکانات خود را از طریق وبسایت و نرم افزار گوشی های هوشمند در اختیار کاربران قرار می دهد، با توجه به محل زندگی شما و خدمتی که درخواست میکنید، اطلاعات نزدیکترین ارائه کنندگان (شامل قیمت و کیفیت خدمتشان) را به شما ارائه می دهد. همچنین با مشخص کردن نوع بیمه خود می توانید سهم بیمه و سهم خود را از هزینه خدمت مشاهده کنید. اما نکته قابل توجه در مورد این شرکت، ارائه قیمت منصفانه برای خدمات است. «کتاب آبی» مراقبت های سلامت از الگوریتم خاصی استفاده میکند که از بین قیمت های متنوع برای یک خدمت، قیمت خاصی را به عنوان منصفانه (Fair Price) مشخص میکند. ناگفته پیداست که در چنین فضای شفافیتی، با افزایش اطلاعات کاربران در باره قیمت و کیفیت خدمات و حق انتخاب هایی که دارند وضعیت تفران اطلاعاتی بین بیمار و شبکه در مانی بهبود می یابد و امکان بروز مشکلاتی مانند تقاضای القایی کاهش مییابد. همچنین با ایجاد فضای رقابتی، ارائه دهندگان با کاستن از هزینه ها با افزایش کارایی و اثربخشی خدمات خود اقدام می کنند و در نهایت با کاهش مجموع هزینه های نظام سلامت، دولت ها می توانند از نتایج مثبت آن بهره مند شوند.

نقش شفافیت در سلامت مالی نظام سلامت!

هرساله حدود ۳۰۰۰ میلیارد دلار آمریکا در بخش سلامت هزینه می شود که اکثر این مبلغ از منبع مالیات مردم تشکیل می شود. این حجم عظیم تراکنش مالی، جذابیت زیادی برای سوء استفاده ایجاد می کند.

از طرف دیگر تنوع سیستم های ارائه خدمت در جهان، کثرت مشارکت کنندگان در ارائه خدمت، عدم وجود گزارش های مناسب از ارائه خدمت در بسیاری از کشورها و پیچیدگی در تشخیص و تمایز فساد، ناکارایی و اشتباهات از یکدیگر توان بر آورد دقیق تمام فسادهای موجود بخش سلامت در جهان را سخت می کند اما حجم این فساد هم در کشورهای فقیر و هم غنی، بسیار گسترده است.

بودجه هایی که مفقود می شوند

در ایالات متحده که در بخش سلامت بیشترین هزینه را جهان دارد، دو برنامه بزرگ این کشور یعنی مدیکر و مدیکید بر آورد کرده اند که ۵ الی ۱۰ درصد از بودجه آنها در پرداخت های اضافی مفقود شده است. در کمبوجیه شاغلینی که در مصاحبه برای گزارش جهانی فساد سال ۲۰۰۶ شرکت کردند بر آورد کردند که بیش از ۵ درصد بودجه سلامت حتی قبل از اینکه از دولت مرکزی خارج شود بر اثر فساد از بین رفته است!

سازمان شفافیت بین المللی، از سال ۲۰۰۱ اقدام به انتشار گزارش های سالانه ی فساد کرده است که در سال ۲۰۰۶ به موضوع فساد در بخش سلامت می پردازد. در این گزارش به فسادهایی از جمله فساد در بیمارستان ها، فساد در پرداخت های غیر رسمی و فساد در صنعت داروسازی پرداخته شده است.

برای مثال به دلیل تخلفات شرکت های دارویی قوانین جدیدی در راستای شفاف سازی اطلاعات آنها در اروپا و آمریکا وضع شده اند که از آن جمله می توان به اطلاعات پرداخت شرکت ها به پزشکان و نیز داده های حاصل از مطالعات بالینی اشاره کرد.

در قوانین ایالات متحده آمریکا بیشترین سخت گیری مربوط به انتشار اجباری اطلاعات پرداخت به پزشکان است اما داده های حاصل از مطالعات بالینی به صورتی داوطلبانه از طرف شرکت ها افشا می گردند. در حالی که در اروپا عکس این موضوع صادق است. با وجودی که تعامل بین کادر پزشکی، مؤسسات درمانی و شرکت های دارویی برای منتهی شدن نتایج مطالعات به تولید دارو و نیز اطمینان از تجویز صحیح داروها لازم و ضروری است، اما در بسیاری از موارد پرداخت شرکت های دارویی به پزشکان، آشکارا با قصد رشوه بوده است.

پرداخت هایی که حکم رشوه به پزشکان دارد

یکی از برجسته ترین مثال ها مربوط به شرکت Johnson است که در آوریل ۲۰۱۱ با پزشکان یونان، لهستان و رومانی توافق کرد که ۷۰ میلیون دلار بیشتر از هزینه های معمول به آنها بپردازد تا داروهای این شرکت را خریداری کنند. بین سال های ۲۰۰۰ تا ۲۰۰۶، بنگاه لهستانی این شرکت ۷/۶ میلیون دلار جهت مسافرت پزشکان و مقامات دولتی هزینه کرده است. به گفته کمیسیون بورس و اوراق بهادار آمریکا (SEC)، این شرکت بین سال های ۲۰۰۰ الی ۲۰۰۷ در رومانی ۳/۵ میلیون دلار از طریق رشوه، سود کسب کرده است. موارد دیگری نیز از شرکت های بزرگی همچون Pfizer و Eli Lilly نیز گزارش شده است.

این مسئله در جایی بدتر می شود که شرکت ها مبالغی را جهت ترویج داروهای خود برای مصارفی که تأییدیه ی FDA ندارند پرداخت می کنند. بزرگ ترین جریمه در این زمینه ۳ میلیارد دلار است که در ژوئیه سال ۲۰۱۲ توسط شرکت GSK بابت فروش داروهای ضد افسردگی Paxil (یا paroxetine) و Wellbutrin (یا bupropion) و داروی ضد دیابت Avandia (یا rosiglitazone) برای مصارفی که تأییدیه ی FDA نداشتند، پرداخت شد. چنین مواردی منجر شده است تا در آمریکا و اروپا قوانینی تصویب شوند که شرکت های دارویی را ملزم کنند جزئیات پرداخت های خود به افراد را در اختیار مراجع مربوطه قرار دهند.

تجربه برخی کشورها در مبارزه با فساد

اقداماتی که در آرژانتین، مراکش و اوگاندا برای بهبود شفافیت انجام شده است طیفی از مداخلات ممکن برای ایجاد شفافیت در جهت مبارزه با فساد را نشان می‌دهد. وزارت بهداشت آرژانتین یک سیستم پایش قیمت طراحی کرد که در آن قیمت خرید داروها در ۳۳ بیمارستان عمومی قابل ردگیری شد و این اطلاعات برای تمامی بیمارستان‌ها به اشتراک گذاشته شد. نتیجه آن شد که قیمت‌های خرید فوراً به‌طور متوسط ۱۲ درصد کاهش یافت و برای مدت یک سال زیر قیمت پایه باقی ماند (۵). در کرواسی بیمارستان‌ها ملزم شدند لیست انتظار بیمار را در معرض دید عموم قرار دهند تا پزشکان نتوانند افراد خاصی را با گرفتن رشوه به بالای لیست منتقل کنند. در اوگاندا راهبردی برای اطلاع‌رسانی جهت کاهش انحراف و هدر رفت کمک‌هزینه‌های تحصیلی دانش‌آموزان که به مدارس محلی داده می‌شد به کار گرفته شد. فساد در این حوزه از طریق مطالعه‌ی ردگیری هزینه‌های عمومی شناسایی شده بود. در این راهبرد مبلغ کمک‌هزینه ابتدا از طریق روزنامه به اطلاع مردم می‌رسید و سپس از طریق پست به مدرسه ارسال می‌شد. در حالی که پیش از این اقدام اصلاحی فقط ۱۳ درصد مبلغ کمک‌هزینه به مدارس می‌رسید، پس از انجام مداخله ۸۰ الی ۹۰ درصد آن به گیرندگان اصلی رسید.

راهکارهایی برای ایجاد شفافیت در نظام سلامت ایران

بامطالعه و بررسی تجارب کشورهای مختلف می‌توان به طیفی از اقدامات ممکن جهت ارتقای شفافیت در نظام سلامت جمهوری اسلامی دست یافت؛ مانند: ۱- شفافیت قیمت خدمات درمانی ارائه‌کنندگان؛ ۲- شفافیت عملکرد پزشکان و نهادهای ارائه‌دهنده خدمات درمانی؛ ۳- شفافیت میزان بودجه وزارت خانه، دانشگاه‌ها و بیمارستان‌ها و نحوه تخصیص منابع آن؛ ۴- شفافیت درآمد و مخارج انواع بیمه‌های سلامت؛ ۵- شفافیت قراردادهای خریدهای مراکز ارائه‌دهنده خدمات؛ ۶- شفافیت قراردادهای پزشکان با مراکز تشخیصی درمانی خصوصی و داروخانه‌ها؛ ۷- تصویب قوانین حامی افشاکنندگان فساد و تخلف؛ ۸- شفافیت موجودی داروی شرکت تولید و توزیع دارو و همچنین داروخانه‌ها؛ ۹- شفافیت قیمت دارو در داروخانه‌ها و ...

پنج گام برای رسیدن به شفافیت

- ◆ **تدوین قوانین پشتیبان:** مهم‌ترین رکن در تحقق شفافیت، وجود قوانینی است که به‌صورت رسمی، تولید این داده‌ها را برای بخش‌های مشخص دولتی و خصوصی الزامی کرده و رویه‌های مشخص و کارآمدی را برای ارائه این داده‌ها پیش‌بینی کند. همچنین بایستی این قوانین از ضمانت اجرایی و پشتیبانی مدیریتی قدرتمندی برخوردار باشند.
  - ◆ **تولید و ارائه داده:** در صورتی که «قوانین پشتیبان» به‌خوبی تدوین و اجرا شوند، انتظار می‌رود گام تولید و ارائه داده نیز به‌خوبی صورت پذیرد؛ اما همیشه شرایط این‌گونه نیست. گاهی ممکن است قانون پشتیبانی برای تولید داده‌ای مشخص وجود نداشته و یا ضعیف تدوین شده باشد. گاهی ممکن است ضعف در اجرا باشد و نه تدوین (برای مثال داده‌ها به‌موقع بروز نمی‌شوند یا ناقص ارائه می‌شوند). در چنین شرایطی اگر نتوان گام قبلی را اصلاح کرد، نیاز می‌شود تا افراد یا گروه‌هایی از افراد وارد عمل شده و این داده‌ها را تولید نمایند. در چنین شرایطی این کار با زحمت فراوان و انرژی و صرف هزینه‌دها یا حتی صدها برابر (در مقایسه با شرایطی که با پشتیبانی قانون خوب، داده خوب ارائه شود) صورت می‌پذیرد. با این حال ارزشمندی این داده‌ها، گروه‌های مردمی را به انجام چنین زحمتی وامی‌دارد. بدیهی است که ممکن است بخشی از اطلاعات با تذکرک قانون و توسط دولت و بخش دیگر با تحقق و گردآوری مردمی فراهم گردد، کما اینکه در عمده موارد همین‌گونه است.
  - ◆ **ترکیب داده:** مرحله بعدی ترکیب داده‌هاست. گاهی لازم است خدماتی به‌صورت آنلاین ارائه شوند تا داده‌های مختلفی که (عمدتاً به دلیل ضعف در قوانین مادر یا در اجرای آن‌ها) به‌صورت پراکنده ارائه شده است را به‌صورت یکجا و منسجم گردآوری و ارائه نمایند. کشورهایی که در حوزه داده‌ها پیشرفت‌ها هستند، پرتال واحدی را برای ارائه اطلاعات معرفی نموده‌اند. در غیر این صورت ممکن است برخی از
- نهادهای مردمی در راستای چنین ضرورتی اقدام کرده باشند.
- ◆ **ارائه تحلیل داده‌ها (و یا ابزارهای تحلیل):** دسترسی به داده خام بسیار ارزشمند است، اما همچون هر ماده خام دیگری نیاز به پخته شدن دارند. این مرحله نیازمند افراد یا سازمان‌های حرفه‌ای است که بتوانند با ترکیب داده‌ها، تحلیل‌های ارزشمندی را ارائه نمایند. در سطح بالاتر بسیار مفید خواهد بود اگر ابزارهایی به‌صورت برخط ارائه گردند که مخاطبان خود بتوانند با ترکیب دلخواه داده‌ها، به تحلیل‌هایی جدید و متناسب با نیاز خود دست یابند. در دیگر کشورها سامانه‌های مختلفی چنین تحلیل‌هایی را به‌صورت رایگان و برخط ارائه می‌دهند و یا تحلیل‌های پیچیده‌ی خود را با نیت تجاری در اختیار می‌گذارند.
  - ◆ **استفاده مردمی و رسانه‌ای:** در صورتی که گام‌های فوق به‌خوبی طی شود، آنگاه شرایط مناسبی برای استفاده مردمی و رسانه‌ای از این تحلیل‌ها فراهم می‌گردد. به‌طور کلی می‌توان گفت شفافیت یکی از مفاهیم پایه و اساسی و از زیرساخت‌های موردنیاز برای نظام سلامت است و با تحقق آن در نظام سلامت می‌توان به حفظ جان انسان‌ها کمک کرد. شفافیت شامل انتشار عمومی اطلاعات به‌صورت داده‌های باز و قابل تحلیل توسط نرم‌افزارهاست که امروزه با توجه به وجود فناوری‌های نوین، این کار از طریق سامانه‌های اینترنتی و تحت وب انجام می‌شود. متأسفانه در کشور عزیزمان ایران تا به حال از این زیرساخت‌های ارزشمند استفاده‌های حداکثری و لازم به عمل نیامده است و طرحی مانند پرونده الکترونیک سلامت نیز - به‌عنوان بخش کوچکی از شفاف‌سازی در نظام سلامت - هنوز پس از چندین سال به مرحله بهره‌برداری نرسیده است. امید است توجه مسئولین امر به این حوزه و استفاده از فناوری‌های نوین بیشتر گردد تا بتوانیم شاهد سلامت هر چه بیشتر نظام سلامت کشور باشیم.